

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет
Криворізький факультет Запорізького національного університету

**«ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції

(20 березня 2014 року)

Кривий Ріг
2014

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

БОГАТИРЬОВА Г. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Криворізький факультет

Запорізький національний університет

Анотація. Автор розкриває особливості соціокультурного підходу до формування творчої особистості майбутніх психологів, аргументує доцільність вивчення культурологічних курсів і мистецьких дисциплін.

Ключові слова: соціокультурний підхід, творча особистість, культурологічні дисципліни.

Аннотация. Автор раскрывает особенности социокультурного подхода к формированию творческой личности будущих психологов, аргументирует целесообразность изучения культурологических курсов и дисциплин искусства.

Ключевые слова: социокультурный подход, творческая личность, культурологические дисциплины.

Постановка проблеми. Радикальна зміна вітчизняної освітньої парадигми, зумовлена сучасним рівнем розвитку суспільства й умовами переходу до нових суспільних відносин, спрямована на розв'язання головного завдання – вдосконалення професійної культури майбутнього фахівця. Це, у свою чергу, пов'язано з пошуком шляхів і методів модернізації, спрямованої на формування людини нового типу – яскравої, творчої особистості, здатної виходити за межі вузькопрофесійної діяльності, адекватно трансформуватися до наявних соціокультурних вимог, що відповідають високій професійній культурі особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці накопичений значний потенціал знань, необхідний для постановки та розв'язання завдань формування професійної культури особистості. Так, психологічно-педагогічні аспекти даної проблеми представлені в дослідженнях М. Д'яченка, Л. Кандибовича, І. Ліпатова, А. Петровського, Ю. Ярошина та ін.

Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає творчість як постійний супутник розвитку особистості (Л. Виготський), як діяльність, в результаті якої створюється щось принципово нове, що відбиває індивідуальні нахили та здібності людини. Психолого-педагогічні аспекти. Проблеми формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях українських: Б. Ананьєва, В. Андрєєва, І. Бєха, С. Сисосової; та зарубіжних вчених Д. Ж. Гілфорда, К. Роджерса. У працях Л. Виготського, Г. Падалки, О. Рудницької підкреслюється, що мистецтво збагачує свідомість студентів прикладами гуманізму, формує систему цінностей у процесі творчої самореалізації.

Великий вклад у розвиток науки про творчі здібності, внесли Б. Теплов, І. Лернер, С. Сисосова, які стверджували, що навчити творчості можна практично всіх, завдяки вихованню інтересу до знань. Проблема розвитку творчої особистості вивчалась і досліджувалась такими видатними психологами, педагогами, методистами як Д. Б. Боговєленська, Л. С. Виготський, В. П. Іржавцева, З. І. Калмикова, Т. В. Крилова, В. А. Крутецький, О. І. Кульчицька, В. О. Моляко, В. Г. Моторіна, К. К. Платонов, Я. А. Пономарьов, О. І. Скафа, З. І. Слескань, В. О. Сухомлинський, Н. А. Тарасєнкова, О. С. Чашєчניкова та ін.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема формування і розвитку творчої особистості залишається актуальною і потребує додаткового дослідження.

Метою статті є обґрунтування соціокультурного підходу до формування творчої особистості майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу. Неоднозначність суті та змісту підготовки спеціалістів в області психології вимагає розроблення прикладних, зокрема культурологічних, аспектів професійного навчання, які б сприяли накопиченню об'єктивних наукових фактів щодо психолого-педагогічного осмислення досліджуваної проблеми та формування якостей творчого підходу до вирішення професійних завдань.

Сучасна наука, розглядаючи проблему формування творчої особистості фахівця, намагається по-новому підійти до розв'язання питань розвитку і становлення особистості, її самореалізації та життєвого визначення в культурі та суспільстві. Цими обставинами визначається об'єктивний зміст соціального замовлення щодо професійних якостей і форм професійної культури майбутніх фахівців в області психології. Це замовлення стає державною й освітньою політикою і виявляється як сукупність запитів, очікувань та вимог до молодих фахівців і відповідно до педагогів як їх наставників [5].

На наш погляд, вирішення проблем соціокультурного підходу до формування творчої особистості майбутнього психолога повинно відбуватися шляхом соціалізації, самореалізації та самоутвердження. Важливим при цьому є входження студентів у простір професійної діяльності під час навчання у вищому навчальному закладі, активне їх залучення до процесів творчо-продуктивної діяльності на основі міжособистісного спілкування.

Розквіт цих можливостей особистості, досягнення людиною вершин професійного, духовно-морального зростання завжди співвідносяться з її життєвими перспективами, планами, цілями й ідеалами. Ці плани стосуються професійного, духовно-морального, культурологічного розвитку молодшої людини і вимагають нових підходів до реалізації соціокультурного підходу у процесі навчально-виховної діяльності [1].

Одним із найефективніших шляхів формування творчої особистості майбутніх психологів є широке впровадження у зміст професійної освіти знань із культурологічних дисциплін, на основі яких у студентів формується емоційно-ціннісне ставлення до оточуючого середовища, історичної спадщини та культурних здобутків людства. Зокрема, у багатьох наукових дослідженнях культурологія визначається як наука, що вивчає способи і продукти людської діяльності впродовж розвитку цивілізації. Її предмет полягає у вивченні сутності, структури й основних функцій культури, закономірностей її історичного розвитку, процесів настигності та передачі культурної спадщини, національно-етнічної своєрідності культур, засад духовного становлення особистості, гуманізації людських взаємин [9, с. 6].

Одним з основних завдань культурологічної освіти є формування професійної культури, ціннісних орієнтацій студентів у сфері як матеріальної, так і духовної культури. Становлення особистості у соціальному середовищі відбувається через засвоєння культурних цінностей, які є осередком матеріально-духовного життя суспільства, що зміцнюють громадську єдність і цілісність соціуму. Формування ціннісних орієнтацій – складова частина процесу формування творчої особистості майбутнього фахівця, процесів виховання і самовиховання особистості, самоствердження та самореалізації. Ці цінності є фундаментом культури, а предметним носієм формування цінностей є культура [1, с. 26].

Як показує практика, чим активніше відбувається оволодіння культурою, тим різноманітнішою, творчою буде соціокультурна діяльність майбутнього фахівця, адже, як зазначає академік Д. Ліхачов, основним завданням сучасного життя є поєднання розвитку техніки з культурою індивіда [6, с. 275].

Практика доводить, що питома вага культурологічної інформації як важливого чинника впливу на особистість майбутнього психолога закладена у змісті культурологічних дисциплін. Серед репродуктивних методів викладання цієї навчальної дисципліни важливу роль відіграють такі інформаційні методи і способи, як лекція, розповідь, ілюстрація. Проте завдання формування творчої особистості студента буде досягати своєї мети лише тоді, коли викладач стане доносити до студентів не лише інформацію про стан, розвиток, досягнення культури тієї чи іншої цивілізації, а й зосередить увагу на етичних, естетичних,

загальнолюдських цінностях, ідеалах, художніх творах усіх напрямів, видах і жанрах образотворчого мистецтва. Цей підхід забезпечить не лише засвоєння інформаційного змісту предмета, а й формування усталених усвідомлених позицій, оскільки у процес викладання включаються засади виховного впливу на формування ідеалів, що пробуджують емоційні почуття студентів, сприяють становленню чітких духовно-моральних переконань, які стають мотивами їх поведінки і застерігають від негативних вчинків.

Проблема готовності психологічних кадрів завжди є актуальною, оскільки постійно звертається увага на якість праці психолога, його особистість, систему та стиль роботи. Проблеми підготовки практичних психологів розглядали такі психологи-дослідники як О. Бондаренко, Т. В. Зайчикова, Т. Б. Ільїна, В. Г. Панок, С. Д. Максименко, Е. О. Помиткін, П. В. Пророк, Л. М. Карамушка, В. В. Рибалка, Н. В. Чепелєва та інші. Розвиток творчого потенціалу особистості студентів є однією з умов підвищення якості надання психологічної допомоги майбутніми фахівцями. В наш час важливим питанням навчання та виховання молоді є не лише формування знань, умінь та навичок на репродуктивному рівні, але й пробудження зацікавленості до процесу їх здобуття, розвитку творчого мислення, ініціативи. На підставі аналізу досліджень В. А. Моляко, Д. Ж. Гілфорда, Д. Н. Узнадзе, П. Торренса, Ю. З. Гільбуха, С. Л. Рубінштейна, І. А. Зязюна активізації творчого розвитку, виникненню творчого стану студентів необхідне виконання деяких умов: натхнення; інстинкт творчості; почуття єднання із своїми діями; відчуття повної керованості ситуацією; стан повної мобілізації внутрішніх сил; насолода процесом творчості; інтенсивна та стійка концентрація уваги на обмеженому полі; дослідження невідомого і відкриття нового тощо.

Висновки. Формування творчої особистості майбутнього психолога неможливе без врахування культурологічного впливу як дисциплін, так і системи комунікацій. Саме потенціал загальнолюдських цінностей у соціокультурному контексті створює максимальні можливості для розвитку і формування повноцінної особистості психологів, які здатні будуть у професійній діяльності надавати професійну допомогу людям.

Список використаної літератури:

1. Бех Г. Д. Виховання особистості: У 2 кн. / Г. Д. Бех. - Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. - К. : Либідь, 2003. - 449 с.
2. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры. Два философские введения в двадцать первый век / В. С. Библер. - М. : Политиздат, 1991. – 411 с.
3. Гершунский Б. С. Философия образования / Б. С. Гершунский. - М. : Флинта, 1998. - 428 с.
4. Головатый Н. Ф. Социология молодежи / Н. Ф. Головатый. - Киев : МАУП, 1999. - 223 с.
5. Ерасов Б. С. Социальная культурология / Б. С. Ерасов. - М. : Аспект Пресс, 1996. - 590 с.
6. Лихачев Д. Искусство и деятельность человека // Заметки и наблюдения: Из выпущенных книжек разных лет / Д. Лихачев. - Л. : Советский писатель, 1989. - С. 272 - 277.
7. Немировская В. П. Культурология. История и теория культуры / В. П. Немировская. - М., 1991. - 206 с.
8. Соціалізація // С. У. Гончаренко. Український педагогічний словник. - К. : Либідь, 1997. - С. 314.
9. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. - М. ; Ростов-на-Дону : Фенкс, 2002. - 554 с.